Karl Marks

Hindistan'da İngiliz Egemenliği[309]

10 Haziran 1853'te Marx tarafından yazılmıştır. *New-York Daily Tribune*, 25 Haziran 1853, n° 3804'te yayınlanmıştır. K. Marx and F. Engels, *Selected Works*, Progress Publishers, Moscow 1969, s. 488-493.

[Türkçe'ye çevirisi, K. Marks, *Hindistan'da İngiliz Egemenliği*, Marks-Engels: *Seçme Yapıtlar, Cilt: I*, s: 589-596, Birinci Baskı, Sol Yayınları, Aralık 1976]

Londra, Cuma, 10 Haziran 1853

Alplere karşılık Himalayaları ile, Lombardiya ovalarına karşılık Bengal ovaları ile, Apeninlere karşılık Dekkanları ile, Sicilya adasına karşılık Seylan adacığı ile Hindistan, Asyatik boyutlarda bir İtalya'dır. Toprakta aynı zengin ürün çeşitliliği, ve siyasal görünümde aynı parçalanmışlık. İtalya nasıl zaman zaman istilacının kılıcı ile ayrı ulusal yığınlara ufalanmışsa, Hindistan'ın da, müslümanların, Moğolların,[310] ya da İngilizlerin baskısı altında olmadığı zamanlar, kent sayısı kadar hatta köy sayısı kadar çok bağımsız ve çatışan devletlere ayrışmış olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte, Hindistan toplumsal açıdan İtalya değil, Doğu İrlanda'dır. Ve İtalya ile İrlanda'nın sefahat dünyası ile elem dünyasının bu garip bileşimi, Hindistan dininin eski geleneklerinde (sayfa 589) öngörülmektedir. Bu din, her şeyden önce, bir şehvet coşkunluğu dini ve nefse eziyet eden bir sofuluk dinidir; bir Linyam[311] ve Juggemaut[312] dinidir; Keşiş ve Bayedere dinidir.

Hindistan'ın bir altın çağı olduğuna inananların görüşlerini paylaşmıyorum, ama bu görüşümün doğrulanması için de, Sir Charles Wood gibi Khuli Han'ın otoritesine başvurmuyorum. Ama, örneğin, Aurung-Zebe zamanını alınız; ya da Kuzeyde Moğolların, ve Güneyde de Portekizlilerin ortaya çıktığı evreyi; ya da müslüman istilası ve Güney Hindistan'daki Heptarşi[313] çağını; ya da, isterseniz, daha da gerilere, antikiteye gidiniz; Hindistan sefaletinin başlangıcını, dünyanın hıristiyan yaradılışından bile çok daha gerilerdeki bir evreye dayanan brahmanın[314] kendi mitolojik kronolojisini alınız.

Ne var ki, İngilizlerin Hindistan'a getirdikleri sefaletin esas olarak farklı ve tüm Hindistan'ın daha önceleri çekmiş olduğundan sonsuz ölçüde daha yoğun türden olduğundan kuşkuya yer yoktur. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi[315] tarafından asyatik despotizmin üzerine oturtulmuş bulunan ve Salsette Tapınağı'ndaki[316] bizi ürküten kutsal canavarların herbirinden daha canavarca bir bileşim oluşturan Avrupa despotizmini kasdetmiyorum. Bu, İngiliz sömürge yönetiminin ayırıcı özelliği değil, yalnızca Hollanda'ninkinin bir taklididir ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin çalışmasını nitelendirmek için, Java'nın *İngiliz* valisi Sir Stamford Faffles'ın eski Hollanda Doğu Hindistan Şirketi konusunda söylediklerini sözcüğü sözcüğüne yinelemek yeterlidir:

"Salt kazanç anlayışıyla harekete geçmiş olan ve, bir Batı Hindistan plantasyoncusunun insan mülküne ödediği alım parasını ödememiş olduğundan, uyruklarına bir Batı Hindistan plantasyoncusununkinden daha az ilgi ya da anlayış gösteren Hollanda Kumpanyası, halkın katkılarını son zerresine, emeklerini en son damlasına kadar sızdırmak için mevcut despotizm mekanizmasının tümünü harekete geçirmiş ve böylece keyfi ve yarı-barbar hükümeti politikacıların tüm denenmiş dehaları ve tüccarların tüm tekelci çıkarcılıkları ile çalıştırarak onun kötülüklerini artırmıştır."

Hindistan'daki tüm iç savaşlar, istilalar, devrimler, fetihler, (sayfa 590) açlıklar, birbiri peşi sıra gelen bu eylemler şaşılacak kadar karmaşık, hızlı ve yıkıcı görünürlerse de, yalnızca yüzeyde kalmışlardır. İngiltere, henüz herhangi bir onarım belirtisi göstermeksizin, Hindistan toplumunun tüm çerçevesini parçalamıştır. Yenisini kazanmaksızın kendi eski dünyasının böylece yitmiş olması, Hindu'nun mevcut sefaletine özel türden bir kasvet getirmekte ve İngiltere tarafından yönetilmekte olan Hindistan'ı bütün eski geleneklerinden ve tüm geçmiş tarihinden ayırmaktadır.

Çok eski zamanlardan beri Asya'da, genellikle, üç hükümet bakanlığı olagelmiştir: Maliye, ya da iç yağma; Savaş, ya da dış yağma; ve nihayet Kamu Hizmetleri bakanlığı. İklim ve coğrafi koşullar, özellikle Büyük Sahra'dan başlayıp Arabistan'dan, İran'dan, Hindistan'dan ve Tartari'den[1] geçip Asya'nın en yüksek dağlık yerlerine kadar uzanan engin çöl alanları, kanallar ve su şebekeleri ile yapılan yapay sulamayı Doğu tarımının temeli yapmıştır. Mısır'da ve Hindistan'da olduğu gibi, sel suları, Mezopotamya, İran, vb. topraklarının bereketini artırmakta kullanılmıştır; sulama kanallarını beslemekte bunlardan büyük çapta yararlanılmıştır. Flanderler'de[2] ve İtalya'da olduğu gibi Batı'da da özel girişimi gönüllü işbirliğine itmiş bulunan suyun bu biçimde ekonomik ve ortaklaşa kullanılması zorunluluğu, gönüllü işbirliğini harekete geçirmekte uygarlığın çok düşük düzeyde kaldığı ve coğrafik boyutların çok geniş olduğu Doğu'da, hükümetin merkezi gücünün müdahalesini zorunlu kılmıştır. Böylece bütün asyatik hükümetlere yerine getirmeleri gereken iktisadi bir işlev kamu hizmetleri sağlama işlevi düşmüştür. Bir merkezi hükümete dayanan ve sulamanın ve akaçlamanın ihmal edilmesiyle derhal bozulan toprağın bu yapay bereketlendirilmesi, bir zamanlar çok parlak bir biçimde işlenen Palmira, Petra, Yemen'deki kalıntılar gibi, Mısır'ın, İran'ın ve Hindistan'ın geniş bölgeleri gibi koskoca alanları, şimdi, tersi durumda çok garip görünen kıraç ve çöl halinde buluşumuzu açıklamaktadır; bu, ayrıca, bir tek yıkım savaşının bir ülkenin nüfusunu yüzyıllar boyu nasıl tükettiğini ve onu (sayfa 591) tüm kendi uygarlığından çekip kopardığını da açıklamaktadır.

Şimdi, Doğu Hindistan'daki İngilizler, ardıllarının maliye ve savaş bakanlıklarını benimsemişler, ama kamu hizmetleri bakanlığını tümüyle ihmal etmişlerdir. İngilizlerin serbest rekabet, *laissez-faire ve laissez-aller*[3] ilkelerine göre yürütülmesi olanaksız olan tarımdaki bozulma bundandır. Ama asyatik imparatorluklarda tarımın bir hükümet zamanında bozulduğunu, bir başka hükümet zamanında ise yeniden canlandığını görmeye çok alışığız. Avrupa'da hasadın iyi ya da kötü mevsime göre değişmesi gibi, buralarda da hasat iyi ya da kötü hükümetlere tekabül eder. Şu halde, tüm Asya dünyasının tarih kayıtlarında bir yenilik yaratan çok farklı önemde bir olay buna eşlik etmemiş olaydı, tarımın aşağılanması ve ihmali, kötü olsa bile, davetsiz gelen İngilizler tarafından Hindistan toplumuna indirilen son darbe olarak görülemezdi. Hindistan'ın geçmişinin siyasal yönü ne denli değişmiş görünürse görünsün, toplumsal koşulları, en eski uygarlığından beri, 19. yüzyılın ilk on yılına dek, değişmeden kalmıştır. Her zaman olduğu gibi onbinlerce eğirici ve dokumacı yaratan eltezgahı ve çıkrık, bu toplum

yapısının mihveri oldular. Çok eski zamanlardan beri Avrupa, Hint emeğinin çok beğenilen dokumasını almış, buna karşılık kendi kıymetli madenlerinden göndermiş ve böylelikle kuyumcuya, süse olan aşkın, en aşağı sınıfla, neredeyse çıplak dolaşanların bile çoğu kez kulaklarına bir çift altın küpe takacak ve boyunlarından da herhangi bir altın ziynet sallandıracak kadar büyük olduğu Hint toplumunun bu vazgeçilmez üyesine malzeme sağlamıştır. El ve ayak parmaklarına takılan yüzükler de çok yaygındı. Kadınlar kadar çocuklar da el ve ayak bileklerinde çoğu kez altın ya da gümüşten ağır bilezikler taşıyorlardı, ve evlerde altın ya da gümüşten tanrı heykellerine raslanıyordu. Hint eltezgahını parçalayan ve çıkrığını yokeden, davetsiz gelen İngiliz olmuştur. İngiltere, Hint pamuklu kumaşlarını Avrupa pazarlarından yoksun bırakmakla başlamıştır işe; ardından Hindistan'a ipliği sokmuş ve (sayfa 592) sonunda da pamuklu kumaşın anavatanını pamuklu kumaşa boğmuştur. 1818'den 1836'ya kadar İngiltere'den Hindistan'a yapılan iplik ihracatı, 1'e 5.200 oranında artmıştır. 1824'te Hindistan'a yapılan İngiliz muslinleri ihracatı 1.000.000 yardı bulmazken, 1837'de 64.000.000 yardı aşmıştır. Ama aynı zamanda, Dakka'nın nüfusu, 150.000 kişiden 20.000'e düşmüştür. Dokumalarıyla ünlü Hint kentlerinin bu biçimde sönüşü, hiç de olabileceklerin en kötüsü değildi. İngiliz buharlı makinesi ve bilimi, Hindistan'ın her yerinde tarım ile imalat sanayii arasındaki birliği yıktı.

Bu iki durum —Hintlinin, bir yanda, bütün doğu halkları gibi, tarımının ve ticaretinin temel koşulu olan büyük kamu hizmetlerinin yürütülmesini merkezi hükümete bırakmış olması, öte yanda, ülkenin her yerine yayılmış ve tarımsal ve sınai uğraşların yerel birliği ile küçük merkezlerde toplaşmış olması—, bu iki durum, en eski zamanlardan beri, belirli özelliklere sahip bir toplumsal sistem getirmiştir — bu küçük birliklerin herbirine kendi bağımsız örgütlenmelerini ve farklı yaşamlarını veren *köy sistemini.* Bu sistemin özgün niteliği, İngiliz Avam Kamarasının Hindistan işlerine ilişkin eski bir resmi raporunda yer alan şu aşağıdaki anlatımdan da görülebilir.

"Coğrafik olarak düşünüldüğünde, bir köy, birkaç yüz ya da bin arklık ekime elverişli ve elverişsiz toprakları kapsayan bir arazi parçasıdır; siyasal olarak bakıldığında ise, bir korporasyonu ya da kasaba yönetimini andırır. Memur ve hizmetlilerden oluşan kuruluşu şunları içerir: genel olarak köyün işlerine bakan, anlaşmazlıkları gideren, polise nezaret eden ve kendi köyünde hasılatı toplama işini yürüten ve bu iş dolayısıyla artan kişisel etkinliğinin, ve durum ile ve halkın işleri ile olan yakın ilgisinin, kendisini, bu görev için en uygun kişi haline getirdiği *potail*, ya da başmukim. *Kurnum*, tarımsal hesapları tutar ve buna ilişkin her şeyi kaydeder. *Tallier* ve *totie,* ki bunlardan birincisinin görevi suç ve kabahatler konusunda bilgi edinmek ve bir köyden ötekine seyahat eden kimselere eşlik etmek ve onları korumaktır; ikincisinin görev alanı daha çok doğrudan köyle ilgili görünmektedir ve görevleri arasında ürünleri korumak ve ürünün ölçülmesine yardımcı olmak da vardır. Köyün sınırlarını koruyan, ya da (sayfa 593) anlaşmazlık durumnunda bu konuda kanıtlar gösteren *sınırcı.* Tank ve Suyolları Yöneticisi, tarımsal amaçlı su dağıtımını düzenler. Köy ayinlerini yürüten Brahman. Bir köydeki çocuklara kum üzerine yazı yazmayı ve okumayı öğretirken görülen öğretmen, Takvim-Brahman, ya da müneccim, vb.. Bu memur ve hizmetliler, genel olarak, bir köy kuruluşunu oluştururlar; ama ülkenin bazı kesimlerinde kuruluş bu kadar geniş değildir; yukarda tanımlanan bazı görev ve işlevler aynı kimsede birleşirler; öteki yerlerde ise, kuruluş, yukarda sayılan kişi sayısını aşar. Ülke sakinleri, bu basit beledi hükümet biçimi altında çok eski zamanlardan beri yaşayagelmişlerdir. Köy sınırları çok nadiren değişmiştir; bazan savaş, kıtlık ya da hastalık yüzünden köylerin kendileri zarar görmüşler ve hatta yok olmuşlarsa da, aynı ad, aynı sınırlar, aynı mülkler, ve hatta aynı aileler yüzyıllar boyu süregelmiştir. Köy sakinleri, krallıkların yıkılması ya da parçalanması konusunu kendilerine hiç dert edinmemişlerdir; köy bütün olarak kaldığı sürece, köyün hangi güce devredildiği, ya da hangi hükümdarın eline geçtiği ile ilgilenmemişlerdir; iç ekonomisi değişmeden kalmıştır. Potail hâlâ başmukimdir, ve hâlâ köyün kadısı ya da sulh yargıcı, ve tahsildan ve rentor'u olarak hareket etmektedir."

Bu küçük kalıplaşmış toplumsal organizma biçimleri, İngiliz vergi tahsildarının ve İngiliz askerinin sert müdahalesinden çok, İngiliz buharlı makineleri ve İngiliz serbest ticareti ile büyük çapta çözülmüşler ve yokolmaktadırlar. Bu aile toplulukları, onlara kendi kendilerine yetme gücü veren el dokumacılığının, el eğirmeciliğinin ve el tarımcılığının o özgün bileşimi içinde, ev sanayiine dayandırılmıştı. Eğiriciyi Lancashire'a, dokumacıyı ise Bengal'e yerleştiren, ya da Hintli eğiricinin ve dokumacının her ikisini birden yokeden İngiliz müdahalesi, bu küçük yarı-barbar, yarı-uygar toplulukların iktisadi temellerini ortadan kaldırarak bunları dağıtmış ve, böylece, Asya'da o zamana dek görülmüş en büyük, ve doğruyu söylemek gerekirse, biricik toplumsal devrimi yaratmıştır.

Bu onbinlerce çalışkan ataerkil ve zararsız toplumsal organizmanın dağıtılmasını ve paramparça edilmesini, yıkımlar içine düşmesini ve bunları oluşturan bireylerin aynı zamanda (sayfa 594) eski uygarlık biçimlerini ve kalıtsal yaşam araçlarını yitirmelerini görmek ne denli tiksinti yaratsa bile, saf ve sevimli köy topluluklarının, zararsız görünümlerine karşın, her zaman Doğu despotizminin temellerini oluşturmuş olduklarını, bunların insan zihnini olabilecek en dar çerçeve ile sınırlandırdığını, onu hurafenin karşı konmaz aleti haline getirdiğini, geleneksel kurallara köle ettiğini, onu her türlü büyüklükten ve tarihsel erkten yoksun bıraktığını unutmamalıyız. Bütün dikkatini sefil bir toprak parçası üzerinde yoğunlaştırarak imparatorlukların yıkılmaları, anlatılması olanaksız vahşetler, koskoca kentlerin nüfuslarının katledilmeleri karşısında, kendisini lütfedip farkeden herhangi bir saldırganın çaresiz kurbanı olan doğa olayları karşısında gösterdiği ilgiden fazlasını göstermeyerek seyirci kalmış bu barbarca bencilliği unutmamalıyız. Bu haysiyetsiz, hareketsiz ve bitkisel yaşamın, bu edilgin varoluş biçiminin, öte yanda, bunun tersine, vahşi, amaçsız, sınırsız bir yakıp yıkma gücü uyandırdığını ve Hindistan'da cinayetin kendisini bir dinsel ayin haline getirdiğini unutmamalıyız. Bu küçük toplulukların kast ayrılıkları ve kölelik yüzünden bozulmuş olduklarını, insani çevresi üzerinde egemen duruma getirecekleri yerde onu dış koşullara bağımlı hale getirdiklerini, kendi kendine gelişmekte olan bir toplumsal durumu hiç değişmeyen doğal bir yazgı haline dönüştürdüklerini ve böylece, insanın aşağılamasını, doğa egemeni insanın maymun *Hanuman*[4] inek *Sabbala*[5] önünde büyük bir aşkla diz çökmesiyle teşhir ederek, doğaya hayvanca bir tapınma getirmiş olduklarını unutmamalıyız.

İngiltere'nin, Hindistan'da bir toplumsal devrimi yaratırken, ancak en iğrenç çıkarlara göre hareket ettiği ve bunları kabul ettirmede aptalca davrandığı doğrudur. Ama sorun bu değildir. Sorun, insanoğlunun, Asya'nın toplumsal durumunda köklü bir devrim olmaksızın yazgısını tamamlayıp tamamlayamayacağıdır. Eğer tamamlayamayacaksa suçu ne olursa olsun, bu devrimi getirmekle İngiltere, tarihin bilinçsiz aleti olmuştur.

Öyleyse, eski bir dünyanın çöküşünün yarattığı korkunç (sayfa 595) manzara bize ne denli acı gelirse gelsin, tarih açısından Goethe ile birlikte şöyle haykırmaya hakkımız vardır:

"Sollte diese qual uns guälen,
Da sie unsere Lust vermehrt.
Hat nicht Myriaden Seelen
Timur's Herrschaft aufgezehrt?"[6]

(sayfa 596)

10 Haziran 1853'te Marx
tarafından yazılmıştır

New-York Daily Tribune,
25 Haziran 1853, n° 3804'te
yayınlanmıştır

İmza: Karl Marx

Dipnotlar

[1] Asya ve Avrupa'da, Japon Denizinden Dinyeper'e kadar uzanan, sınırları kesin olarak belli olmayan tarihsel bir bölge. -ç.

[2] Batı Belçika ve Kuzey Fransa'da Kuzey Denizine komşu bir bölge. -ç.

[3] "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" (ekonomik ilişkiler alanında devletin müdahale etmemesi ve serbest ticaret üzerinde ısrar eden burjuva iktisatçıların, serbest ticaretçilerin sloganı). -Ed.

[4] Maymun olan bir Hint tanrısı. -Ed.

[5] İneğin temsil ettiğii bir Hint tanrısı -Ed.

[6] "Daha büyük haz veriyor diye,
Bu acı bizi yiyip bitirmeli midir?
Timur yönetimi altında değil midir ki,
Ruhlar ölçüsüzce telef edilmiştir?"
(Goethe'nin *Westöstlicher Divan*, *An Suleika*'sından.) -Ed.

[309] "Hindistan'da İngiliz Egemenliği" ve "Hindistan'da İngiliz Egemenliğinin Gelecekteki Sonuçları" başlıklı makaleler Marks'ın ulusal-sömürge sorunu konusundaki en iyi yapıtlarından ikisidir. Çok zengin doğal kaynaklara ve eski bir uygarlığa sahip bir ülke olan Hindistan'daki İngiliz egemenliği örneği ile Marks, kapitalist devletlerin Doğunun iktisaden geri ülkeleri üzerinde kurdukları sömürgeci egemenlik sisteminin kendine özgü niteliklerini açığa çıkarmaktadır. Bu yapıtlarında Marks, Hindistan'ın İngiltere tarafından istilasının ve köleleştirilmesinin bellibaşlı aşamalarını izlemekte ve İngilizlerin Hindistan'da giriştikleri yağmanın gene İngiltere'deki büyük toprak sahipleri ve parababaları oligarşisinin bir zenginleşme ve güçlenme kaynağı olduğunu göstermektedir. Marks, Hindistan'ın ancak ya metropollerdeki bir proleter devrim sonucu, ya da Hindistan halkının kendi sömürgecilerine karşı verecekleri bir kurtuluş savaşı sonucu kurtulabileceği sonucuna ulaşmaktadır.

"Hindistan'da İngiliz Egemenliği" ve "Hindistan'da İngiliz Egemenliğinin Gelecekteki Sonuçları"nın bu ciltte yer alan metni, K. Marx and F. Engels, Selected Works, (Progress Publishers, Moscow 1969, s. 488-493 ve 494-499) adlı yapıttan Türkçeye çevrilmiştir. -589, 596.

[310] *Moğollar* — 16. yüzyılın başlarında Hindistan'ı istila eden ve 1526'da Kuzey Hindistan'da Büyük Moğol İmparatorluğunu kuran Orta Asya'nın doğusundan gelme Türk soyundan aşiretler. Sürekli iç savaşlar ve büyüyen feodal ayrılıkçı eğilimler yüzünden bu imparatorluk 18. yüzyılın ilk yarısında dağılmıştır. -589.

[311] *Limgam dini* — Lingayat'ın (Siva ilahının simgesi "linga"dan gelir) Güney Hindistan mezhebi arasında çok yaygın olan Siva ilahına tapınma; hiç bir kast farkı tanımaz; orucu, kurbanları ve haccı reddeder. -590.

[312] *Juggernaut* (*Jagannath*) — Hindu tarnısı Krişna ya da Vişnu'nun adlarından biri. Juggernaut Tapınağı rahipleri yığınsal haclardan büyük kârlar elde ediyorlar ve bayaderlerin, tapınakta yaşayan kadınların, fuhşunu teşvik ediyorlardı. Juggernaut'a tapınma, inanmışların kendi nefslerine eziyet etmelerinde ve kendilerini öldürmelerinde ifadesini bulan, tantanalı dinse ayinlerle ve aşırı fanatisizmle belirginleşmekteydi. Juggernaut'un anısına yapılan yıllık büyük festivalde hacılardan bazıları, kendilerini, putu taşıyan büyük arabanın tekerlekleri altına atıyorlardı. -590, 603.

[313] *Heptarşi (yedimi yönetim)* — İngiliz tarihçilerin, İngiltere'deki yedi Anglo-Sakson krallıktan oluşan ortaçağ başlarındaki (6-8. yüzyıllar) siyasal sistemi belirtmek için kullandıkları bir terim. Marks bu sözcüğü, müslümanlar tarafından istila edilmezden önce Deccan'daki (Orta ve Güney Hindistan) feodal parçalanmayı belirtmek için kullanmaktadır. -590.

[314] *Brahmanlar* — Üyeleri köken olarak ayrıcalıklı rahipler katmanından gelen dört eski Hint kastından biri. Öteki Hint kastları gibi, bu da sonradan aralarında yoksullaşmış köylülerin ve zanaatçıların da bulundukları çeşitli mesleklere ve toplumsal konumlara sahip insanları da arasına almıştır. -590.

[315] *Doğu Hindistan Şirketi* — İngiliz sömürge politikasının Hindistan, Çin ve öteki Asya ülkelerindeki aleti olan İngiliz ticaret şirketi 1600'de kurulmuştur. 1833'de kabul edilen şirket statüsüne ilişkin yasa, şirketin tekel hakkını Hindistan'ın yönetimi ile sınırladı. Şirket 1858'de tasfiye edildi. -590.

[316] Bombay'ın kuzeyinde yeralan Salsette Adası, 109 tane budist mağara tapınağı ile ünlüydü. -590.

↑ Yazı başlığına

Ana Sayfaya Dönüş